

Domstol contra Centraladministration.

Det retslige Efterspil til Orla Lehmanns
Ridehustale 1845.

AF

HARALD JØRGENSEN

I Juni Maaned 1845 forberedte København sig til Fest. Fra Norge og Sverige ventedes ca. 550 Studenter paa Besøg, og de modtoges med Begejstring og Hjertelighed ikke blot af den snævrere akademiske Verden, men ogsaa af vide Kredse inden for det københavnske Borgerskab. En Række Festligheder og Udflugter fandt Sted i Anledning af Besøget, og selv Myndighederne viste de fremmede Gæster deres Bevaagenhed. Saaledes blev Christiansborg Slots Ridehus stillet til Festkomiteens Raadighed, og her mødtes Onsdag Aften 25. Juni 1845 Gæsterne med deres Værter, ligesom flere højere Embedsmænd var til Stede¹. Der holdtes en lang Række Taler, bl. a. for de forskellige nordiske Universiteter. Mødets Højdepunkt var en med stor Begejstring udbragt Skaal for den nordiske Enhedstanke af den unge, nybagte Højesteretsadvokat Orla Lehmann. Med Patos skildrede han denne Tankes Skæbne gennem Tiderne, og han sluttede med at afkræve sine unge Tilhørere et Lofte om stedse at bevare denne Tanke ren og stærk, ogsaa naar Dagliglivets Byrder sænkede sig paa deres Skuldre. Orla Lehmanns

¹ I Orla Lehmanns efterladte Skrifter III, 1873, S. 155, staar fejlagtig 24. Juni. Det er maaske herfra, at Julius Clausen i sin Bog om Skandinavismens Historie har faaet den forkerte Dato.

Ridehustale var Studenterskandinavismens straalende Højdepunkt, og det Lofte, der her blev afkrævet og med Begejstring bekræftet af den tilstedeværende Ungdom, var for mange en hellig Forpligtelse, man ikke siden kunde svigte. Det vakte derfor en vis pinlig Opmærksomhed, at det Offentlige en Uges Tid efter Modets Afholdelse fandt det nødvendigt at rejse Tiltale mod Lehmann for denne Tale, samtidig med at man suspenderede ham fra hans Embede som Højesteretsadvokat¹. Da den historiske Forskning hidtil ikke har interesseret sig for denne Side af Lehmanns Ridehustale, skal der forsøges en Redegørelse for Motiverne til det Offentliges Indgriben. Der kastes herved Lys over Modsætninger inden for Justitskollegiet, ligesom der kan anstilles visse Betragtninger over Forholdet mellem den udøvende og den dømmende Myndighed i 40ernes politiske Brydningstid.

For til fulde at forstaa og vurdere det retslige Efterspil til Lehmanns Ridehustale, vil det være nødvendigt i Hovedtræk at referere dens Indhold².

Taleren indledte med at sige, at man i Nordens herlige Oldtidssange, der med lige Ret tilhører alle Nordens Stammer, ikke alene finder et Vidnesbyrd om Nordens oprindelige Enhed, men ogsaa Forjættelsen om en kommende Enhed; betragter man Nordens Historie gennem Tiderne, viser det sig, at den Ide, der har forenet dette Mødes Deltagere, »er vor hele Histories inderste Sjæl og egentlige Indhold«. Historien vidner endvidere om, at hver eneste stor Kraftudvikling i Norden stedse endte med et alvorligt Forsøg paa at fuldbyrde Nordens Enhed ved at forene de tre Kroner paa eet Hoved, men disse Forsøg mislykkedes, fordi man vilde naa Maalet ved Vold og Undertrykkelse. Lykkeligvis, tilføjede Lehmann, var ingen af

¹ Samtidig anlagdes Sag mod cand. phil. Poulsen og Kapellan Helweg, der ligeledes havde haft Ordet i Ridehuset, men Behandlingen af deres Sager har ingen Betydning for Anklagen mod Lehmann.

² Talen optoges i »Fædrelandet«s Nr. 1922 for 26. Juni 1845 i en Form, der er anerkendt af Lehmann selv. Senere genoptrykt i Orla Lehmanns efterladte Skrifter III, 1873, S. 155—62.

Parterne mægtig nok til varig at betvinge de Andre, »men denne Stræben er den hemmelige Mening af Nordens hele Historie, det er den ledende Grundtanke i Nordens Liv, — den Nordstjerne, som vel ofte kan tilhylles af Taager og Stormskyer, men om hvilken det ligefuldt er sandt: nescit occasum«. Tanken om Nordens Enhed kom til Bevidsthed i Slutningen af det 18. Aarhundrede, og da store Ulykker stormede ind paa Folket, søgte det Trøst i Fortiden og mødte her denne Tanke. »Hvad Under, at da hos os, som i det øvrige Europa, Folkeaanden atter hævede Hovedet og aandede lidt friere, den greb og grebes af hin Ide, der er vor Fortids Minde og vor Fremtids Haab — der er vore Nætters Maane og vore Dages Sol, og det Væld, hvoraf vi skulde øse Mod og Kraft til at gøre Nutidens Gerning«. Derfor har jeg Tillid til mit Fædrelands Skæbne, fortsatte Lehmann, thi mit Fædreland er det hele treenige Norden, og denne Ide er ikke fra igaar, men har »Aarhundreders Hævd og Verdenshistoriens hellige Daab«. Mødet i Ridehuset har en stor og glædelig Betydning, idet det viser, at man nu er slaaet ind paa den rette Vej, hvor man ikke vil tilvejebringe Nordens Enhed med Vold, men paa Frihed og Kærlighed og uafhængig af Dynastier og Forfatningsspørgsmaal. Det er kun naturligt, at denne Ide har grebet den akademiske Ungdom, og skulde den ældre Generation arbejde imod, da skal de mindes om, »at om 1 eller 2 Decennier ligger vort Fædrelands Skæbne i vore Hænder. Da sidder vi i Kongernes og Folkenes Raad . . . da har vi alle Midler i Hænde til at fuldbyrde, hvad vi har sat os som vort Livs Opgave . . . da vil vor Stræben bære rige og velsignede Frugter for vort store fælles Fædreland, det stolte, herlige Norden«.

Lehmann aflagde selv Løfte om at blive denne Ide tro og tog derefter et lignende af den tilstedeværende Forsamling. Studenterne gav under mægtig Begejstring Taleren deres ja. Da Løftet var givet, fortsatte Lehmann. »Idet jeg staar her, ombruset af dette Løftes mægtige Bølgeslag, fremtræder der for min Sjæl et Billede, saa gigantisk stort, at jeg næsten forfærdes ved at fremmane det for Dem, men ogsaa saa stort, at Ingen kan have mig mistænkt for at overse den umaadelige Forskel

baade paa Personerne og paa Situationen«. Lehmann mindede derefter om Boldhuset i Versailles, hvor for mere end et halvt Aarhundrede siden en Samling Mænd traadte sammen »udgaaede fra deres sonderrevne og odelagte Fædrelands forskellige Egne, og aflagde en højtidelig Ed, at de vilde blive sammen, indtil de havde frelst deres Fædreland«. Og Lehmann sluttede: »Lover De, at vi ville holde sammen, indtil vi have frelst vort Fædreland? Ved De, at Deres Fædreland er ikke denne eller hin Egn, men det hele store skandinaviske Norden? De svarer mig Ja, saa gaa da hen og hold Deres Ord. Udrust Deres Sjæl og udrust Deres Sind til at fuldbyrde deres Gerning, først og fremmest i det, der nu ligger Dem nærmest, i Aandens og Videnskabens Verden, men ogsaa efterhaanden, som De føres ind i det praktiske Liv og kaldes til at deltage i dets Idræt, i Virkelighedens Rige. Det er dette Løfte, det er denne Pagt, vi nu vil besegle med et Hurra for Nordens Enhed«.

Selv den mest skeptiske Iagttager af Studenterskandinavismen maa indrømme, at man i Lehmanns Skaaltale for Nordens Enhed finder Blomsten af akademisk Veltalenhed i 40erne. Talen fødtes paa Stedet og fremtraadte som en moden Frugt af den naturlige Vekselvirkning mellem et lydhørt Publikum og den gudbenaadede Taler. Paa vor mere nøgterne Tid forekommer visse Dele af Talen maaske nok lidt vel patetiske, men der er ingen Tvivl om, at Ordene udløste hos den tilstedeværende Ungdom en ægte Begejstring for Tanken om Nordens Enhed. Ved Læsning af Referatet i »Fædrelandet« fornemmer man endnu det Sus af Betagelse, der gik gennem den store Forsamling, medens Lehmann førte Ordet. Sandsynligvis havde Talen faaet en anden Form, hvis den var blevet til efter modent Overlæg ved et Skrivebord, og der vilde da have været mere Grund til at hefte sig ved dens enkelte Udtryk. Ved sin hele improviserede Form var det næsten uundgaaeligt, at ikke enkelte Udtryk var uforsigtigt valgt, og Lehmann gav sig herved en Blotelse, som Regeringen ikke tøvede med at benytte. For en senere Tids Betragtning staar det som noget af en Misforstaaelse, at Kancelliet beordrede Sagsanlæg for Udtalelser, der var faldet

ved en festlig akademisk Sammenkomst. Det kan derfor ikke være uden Interesse at efterforske Motiverne til dette.

Allerede Samtiden interesserede sig levende for dette Spørgsmaal, men ifølge Sagens Natur kunde man kun fremsætte Gisninger. Til Belysning af Problemet findes i Kancelliets Arkiv to Rækker skriftlige Voteringer, der direkte kaster Lys over Kancelliets Bevæggrunde¹. Den første af disse er dateret 30. Juni 1845 og stammer saaledes nøjagtig fra det Tidspunkt, hvor Kancelliet overvejede Spørgsmaalet om Sagsanlæg. Den anden Votering er fra Februar 1846 og fremkom i Anledning af Kancelliets Overvejelser om en eventuel Appel af Kriminal- og Politirettens Dom af 10. Februar 1846. Sammenholdt med hinanden og kritisk analyseret giver de Holdepunkter for Besvarelsen af det stillede Spørgsmaal.

Saa tidligt som 7. Juli 1845 indeholdt »Fædrelandet« en indirekte Antydning af, at Sagen var rejst som Følge af en Henvendelse fra en fremmed Magt. »Sæt at en fremmed Gesandt med barske Miner og mugne Ord havde forlangt de trende Aktioner, var det da klogt at føje dette Forlangende«, spurgte Redaktionen i Bladets Nr. 1931. Senere paa Sommeren skrev Nordmanden Bernhard Dunker til Lehmann: »Jeg tænkte, da jeg læste Deres Tale, vistnok straks paa Rusland, Cancelliet og Aktion . . . . Jeg vil dog haabe, at Suspensionen blot er en Artighed mod Rusland . . .«². Om Rigtigheden af disse Antydninger kan blot siges, at der i de bevarede Akter fra Kancelliet og Departementet for de udenrigske Affærer ikke findes Spor af en saadan diplomatisk Henvendelse. Man maa endvidere formode, at en formelig Demarche fra en fremmed Gesandts Side kun kunde foretages efter direkte Instruks fra vedkommende Lands Regering, og en saadan kunde med Datidens Kommunikationsmidler ikke foretages i Løbet af de faa Dage, Sagen var under Overvejelse. I den Note, hvormed den danske Udenrigsminister informerede den danske Gesandt i Stockholm, Grev Moltke, om Studenter-

¹ D. K. 2. Dept. Brevbog 1845. Indlæg til Nr. 2050 og do. do. Brevbog 1846 Indlæg til Nr. 519.

² Af Orla Lehmanns Papirer, udg. af Jul. Clausen, 1903, S. 90.

modets Forløb, findes heller ingen Antydning af, at et fremmed Land har nedlagt direkte Protest, og man tør med nogenlunde Sikkerhed slutte, at en saadan ikke har fundet Sted¹.

Mere Hold synes der at være i den Paastand, som ligeledes fremkom i »Fædrelandet« (Nr. 41 for 17. Februar 1846), at Regeringen paa Skromt anlagde Sag for paa denne Maade over for de fremmede Magter at markere, at man tog Afstand fra de fremførte Udtalelser. Til Støtte for denne Antagelse kan fremføres, at Udenrigsministeren saa tidligt som 4. Juli, altsaa Dagen efter at Aktionsordren var udstedt, fandt det nødvendigt at informere de danske Udsendinge i Udlandet om Regeringens Indgriben². Endvidere udtalte en af de Deputerede i Kancelliet, Etatsraad Lange, under den ovenfor nævnte Debat i Februar 1846, at hvis man blev staaende ved den engang afsagte Frifindelsesdom, vilde Sagsanlægget mod Lehmann »sandsynligvis blive betragtet paa en Maade, der i det væsentlige nærmer sig til Sandheden, nemlig at Regeringen for sit Vedkommende kun lagde liden Vægt paa Indholdet af de omhandlede Taler, men at det dog fandtes uundgaaeligt at gøre en bestemt Demarche for at vise fremmede Magter, at man misbilligede samme, uden iøvrigt nu at finde tilstrækkelig Anledning til at forfølge Sagen videre, efter at de Paagældende ved en Retsdom er frifunden«. Ogsaa A. S. Ørsted fremkom under Diskussionen med en Udtalelse i samme Retning, og man kan herefter utvivlsomt fastslaa, at Forholdet til Udlandet har været en medvirkende Aarsag til det opsigtsvækkende Sagsanlæg. Men var det den eneste Grund?

Det var Onsdag Aften 25. Juni, at Mødet i Ridehuset fandt Sted, og Torsdag Eftermiddag udkom »Fædrelandet«s Nr. 1922 med det fuldstændige Referat. Fra Polititilsynets Side blev der ikke foretaget noget over for dette Nummer, og heller ikke Kancelliet reagerede. Først Lørdag 28. Juni skete der noget, idet Censor Reiersen lagde Nr. 146 af »Kjøbenhavnsposten« under Beslag paa Grund af en redaktionel Artikel om det skandinaviske Studenterbesøg. Censor fandt, at Artiklen havde et politisk

¹ Dept. f. u. Affærer. Gehejmeregistratur 1845, Ordre dateret 1. Juli.

² Dept. f. u. Affærer. Gehejmeregistratur 1845, Ordre dateret 4. Juli.

Indhold, og Beslaglæggelsen skete saaledes i Henhold til Bestemmelserne i Kancelliplakat af 2. Oktober 1810, der forbød de ikke-privilegerede Blade at indeholde politiske, d. v. s. udenrigspolitiske Meddelelser. I Overensstemmelse med de almindelige Regler skulde Kancelliet herefter tage Stilling til, om denne Beslaglæggelse var berettiget eller ej, og fandt man, at Censor havde handlet rigtigt, behøvede der ikke at ske mere i den Sag. Endnu paa dette Tidspunkt kunde Kancelliet beslaglægge et Blad paa Grund af dets politiske Indhold, uden at det var nødvendigt at forelægge Domstolene det¹. Om Ridehustalens Indhold var der foreløbig ikke Tale.

Mandag 30. Juni blev Sagen sat i Cirkulation blandt Kancelliets Medlemmer, og der er bevaret Vota fra alle, undtagen fra Kancellipræsident Stemann. Medens Etatsraad Bentzen mente, at det kunde forsvares at beslaglægge Bladet, tog de Deputerede, Holm, Lange og A. S. Ørsted Afstand herfra med den Motivering fra Holms Side, at det politiske Indhold var af en saa almindelig og abstrakt Natur, at Artiklen ikke kunde falde ind under Plakatens Bestemmelser. Resultatet blev da ogsaa, at Kancelliet hævede Beslaget for denne Artikels vedkommende ved Skrivelse af 3. Juli 1845.

Voteringen gav imidlertid Anledning til, at de Deputerede kom ind paa at diskutere Lehmanns Tale. Herom udtalte Holm, at han havde været i Tvivl, om Lehmanns Tale kunde betragtes som et politisk Indlæg, der ikke maatte optages i et uprivilegeret Blad. Ved nærmere Overvejelse var han dog kommet til den Overbevisning, at Lehmann ikke havde talt for en dynastisk Enhed i Norden, men for en Enhed uafhængig af Dynastier og Forfatningsspørgsmaal. Endvidere fandt han det klart, at Lehmann tænkte sig Enheden tilvejebragt ad Lovlighedens Vej. Etatsraad Lange mente, at der muligvis kunde være anlagt Sag mod Lehmann for Slutningsbemærkningen i hans Tale, men da det Nummer af »Fædrelandet«, hvori Talen først var trykt, forlængst var udkommet, kunde der ikke nu foretages

² Jfr. med Hensyn til dette Forhold min Afhandling i »Juristen« 1939, Nr. 35 S. 481 ff.

noget. Endelig hævdede A. S. Orsted, at Lehmanns Tale ikke kunde beslaglægges som en Artikel af politisk Indhold, men tilføjede han: han kunde ikke tillægge den en saa uskyldig Tendens som Etatsraad Holm. Hvis noget skulde foretages, sluttede han, maatte Foranstaltningen knytte sig til Meddelelsen i »Fædrelandet« og til selve Talens Holdelse.

Endnu 30. Juni var Forholdet altsaa dette, at ingen af de fire menige Medlemmer af Kancellikollegiet havde taget direkte til Orde for at rejse Sag mod Lehmann. Etatsraad Bentzen var slet ikke kommet ind paa Spørgsmaalet, og Holm havde direkte afvist Muligheden heraf. For Langes og Orsteds vedkommende laa Sagen imidlertid saaledes, at det ikke skulde synes vanskeligt at overbevise dem om Nødvendigheden af et Sagsanlæg. Orsted havde endog skitseret Hovedpunkterne i et eventuelt Anklageskrift. Da ingen af de fire menige Medlemmer synes at have taget Initiativet i denne Sag, maa Impulsen være sket udefra, og det er da naturligt at tænke sig, at det er Kancellipræsident Stemmann, der har været den drivende Kraft.

Noget direkte Bevis for denne Paastands Rigtighed kan ikke føres ved Hjælp af de bevarede Akter, men Sandsynligheden taler i høj Grad for, at det forholder sig saaledes. Foruden det oven for nævnte om de menige Medlemmers Holdning kan desuden fremføres den Kendsgerning, at Stemmann i de talrige Sager, der i 40erne anlagdes mod den liberale Presse, altid var at finde paa det Parti, der tilraadede en skaanselsløs Kamp mod Oppositionen med Anvendelse af alle Lovgivningens Midler¹. Utvivlsomt har han taget stærk Afstand fra Lehmanns Optræden i Christiansborg Ridehus, og det har ikke været vanskeligt at faa Orsted med til et Sagsanlæg. Ved en efterfølgende mundtlig Votering i Kancellikollegiet, der maa have fundet Sted enten Tirsdag 1. eller Onsdag 2. Juli, er der skaffet Flertal for et Sagsanlæg. Holm har nok stemt imod dette Forslag, men der er overvejende Sandsynlighed for, at baade Bentzen og Lange har sluttet sig til de to krigslystne. Om Stemmanns Syn paa Sagens rent juridiske Side oplyser Voteringen fra 1846, at han

¹ Se herom nærmere »Juristen« 1939 Nr. 35, S. 480 f.

fundt, at Lehmann havde krænket baade Trykkefrihedsplakaten af 1. Nov. 1837 og det kgl. Reskript af 23. Juni 1845. Ved dette Reskript havde Kancelliet faaet Ordre til at paase, at der ved det skandinaviske Studentermøde ikke indtraf noget, der kunde give Stævnet Udseende af en politisk Demonstration. Efter Stemanns Opfattelse havde Lehmann overtraadt dette Paabud, og han kunde ikke skyde sig ind under Uvidenhed om den kgl. Ordre, da den i behørig Tid var meddelt Festens Arrangører.

Uden at der var opnaaet fuld Enighed inden for Kancelliet, anmodede dette derpaa 3. Juli 1845 Generalfiskalen om at rejse Tiltale mod Lehmann dels for hans lovstridige Optræden ved Ridehusfesten dels for at have ladet sin Tale indrykke i »Fædrelandet«. Ved at lade Generalfiskalen føre Sagen viste Kancelliet, hvor alvorligt det betragtede Lehmanns Brøde, og ved samtidig at suspendere ham fra hans Stilling som Højesteretsadvokat tilkendegav man, at man sigtede mod intet mindre end at faa ham dømt til Embeds Fortabelse. Det kan ved disse strenge Forholdsregler umuligt have været Kancelliets Tanke blot at opføre et Retsskuespil, som skulde gøre sin Virkning i Udlandet. Det har utvivlsomt først og fremmest haabet paa at kunne rette et afgørende Slag mod en af det liberale Partis Hovedskikkelser. I 1843 var det lykkedes Kancelliet ved Højesteretsdom at faa Lehmann idømt 3 Maaneders Fængsel for uforsigtige Udtalelser paa et Landbomøde paa Falster¹. Hvorfor skulde det ikke lykkes paany at faa ham straffet, naar han efter Kancelliets Opfattelse havde krænket den Embedsed, han havde svoret sin Konge.

Kancelliets Forhaabninger om en Retssags gunstige Forløb blev imidlertid sørgelig skuffede. Baade ved Underinstansen og ved Højesteret frifandtes Lehmann for begge Anklager, og det kunde kun være Kancelliet en mager Trøst, at han idømtes Sagens Omkostninger. Da det har sin meget store Interesse nærmere at betragte det juridiske Grundlag for denne fra Kancelliet saa stærkt divergerende Opfattelse af Lehmanns Optræden, skal vi i det følgende kort referere Dommens Præmisser.

10. Februar afsagde Københavns Kriminal- og Politiret Dom

¹ Se herom »Juristen« 1940 Nr. 23, S. 533 ff.

i Sagen, og de meget udførlige Præmisser offentliggjordes in extenso i »Fædrelandet« (Nr. 37—38 for 12.—13. Februar 1846). Til Støtte for sin Paastand om Straf for Lehmann anførte Generalfiskalen, Højesteretsadvokat Treschow, at Lehmann havde taget til Orde for en dynastisk Enhed i Norden, at han havde betegnet denne Ide »som den hemmelige Mening af hele Nordens Historie«, og at han havde taget og givet et Løfte om at arbejde for denne Ides Sejr. Endvidere havde han ved at pege paa Boldhusscenen henledt Tanken paa en politisk Virksomhed, der til Formaal maatte have Nordens dynastiske Enhed. Lehmann bestred i et langt og veltalende Indlæg disse Paastande¹. Hvad han havde forsvaret var den nationale Enhed, der udmærket kunde tilvejebringes uden at gaa noget Dynastis Interesser for nær, f. Eks. ved at skabe en fælles Kriminal- og Civilret, fælles Kassationsret, Toldforbund og fælles Forsvar. Retten skønnede ikke, at Talens enkelte Udtryk »uden Tvang« kunde fortolkes som af Generalfiskalen paastaaet, hvorimod man fandt, at de var »aldeles anvendelige paa en Enhed af saadan Art, som Tiltalte har paastaaet at have tilsigtet«. Retten afviste ligeledes Paastanden om Boldhusscenen og gav Tiltalte Ret i hans Udtalelse om, at der hermed kun var tilsigtet at stille Tilhørerne »et fra Historien hentet ophøjet Eksempel paa levende Begjæstring for Øje«. Retten konkluderede derefter, at det ikke kunde anses for lovstridigt at opfordre til Virksomhed for en saadan Nordens Enhed, og da Talen desuden ikke indeholdt noget strafbart, og man ikke kunde anse det for stridende mod Trykkefrihedslovgivningen, at Lehmann havde meddelt Talen til »Fædrelandet«s Redaktør, afsagde Retten Frifindelsesdom. Under Hensyntagen til at Lehmann tidligere var blevet dømt for et lignende Forhold idømtes han Sagens Omkostninger².

Spørgsmaalet var herefter, om Kancelliet vilde forfølge Sagen videre. Efter en lang Debat i Kancellikollegiet bestemte Flertallet sig for Appel, og Voteringens Gang viser klart, at Hovedformaalet med Processen var det rent politiske at lamme

¹ Trykt i Orla Lehmanns efterladte Skrifter III, 1873, S. 164—85.

² Dommen findes trykt i Juridisk Ugeskrift, VII, S. 348—68.

en af det liberale Partis Hovedskikkelser. Under Debatten tog de to Deputerede Holm og Lange klart Standpunkt mod Appel. Etatsraad Bentzen fandt Sagen tvivlsom, men tilraadede dog Appel. A. S. Ørsted var meget ivrig efter at føre Sagen videre. Efter hans Opfattelse var Underrettens Fortolkning af Lehmanns Tale forkert. Saavidt han kunde se, havde Lehmann klart taget til Orde for en skandinavisk Enhedsstat og prøvet at vække Erkendelsen tillive herfor. Selv om man, sluttede Ørsted, »vil slaa nok saa meget af i det, der ved en logisk begrundet Fortolkning findes i hans Tale, saa forekommer det mig dog, at der bliver saa meget tilbage, at han, i al Fald med Hensyn til hans Embedsstilling og den Ed, han har svoret Kongen, ikke kan være fri for Paatale. Stemmann sluttede sig ganske til denne Opfattelse. 17. Februar 1846 appelleredes Sagen, og da Lehmann under Henvisning til Frifindelsesdommen søgte om Suspensionens Ophævelse, blev dette blankt afslaaet¹.

25.—26. Maj 1846 kom Lehmanns Sag for Højesteret. Som Anklager nedlagde Generalfiskalen, Etatsraad Blechingberg de samme Paastande som ved Underretten, medens Lehmanns Forsvarer, Højesteretsadvokat Liebenberg krævede Stadfæstelse af Underinstansens Dom og det Offentlige idømt Sagens Omkostninger. Paa Grund af Slægtskab med den Anklagede veg Højesteretsjustitiarius Lowzow sit Sæde, og i Voteringen deltog derfor 10 menige Assessorer. Da Højesteretsdommene paa dette Tidspunkt ikke ledsagedes af Præmisses, maa man ty til selve Voteringsprotokollen for at se Domsbegrundelsen².

Inden for Retten var der et aldeles overvejende Flertal for at afvise Paastanden om, at Talen var strafbar. Kun en enkelt Assessor, nemlig J. Kofoed indtog et andet Standpunkt. Ligesom de øvrige ni Assessorer kunde han ikke anerkende, at Lehmann

¹ Lehmann ansøgte først Kancelliet om Suspensionens Ophævelse, men da dette blev afslaaet, indgav han et direkte Andragende til Kongen. Kancelliet motiverede nærmere, hvorfor man maatte opretholde Suspensionen, og Kongen anerkendte disse Synspunkter. D. K. 2. Dept. Forestillinger II 1846 Nr. 118, do. do. Brevbog 1846, Indlæg til Nr. 713 og 846.

² Højesterets Voteringsprotokol 1846 Litra B. Sag Nr. 155.

havde taget til Orde for en dynastisk Enhed, men han fandt Henvisningen til Boldhusscenen utilbørlig, ligesom Edsaflæggelsen var ham meget imod. Ved Strafudmålingen vilde han nok indrømme, at Talerens Ord var blevet til ved Ubesindighed, men paa den anden Side maatte Tiltalte som Embedsmand være opfordret til at vise Forsigtighed, især i en Forsamling af unge Mennesker fra flere Lande. Endelig burde han som Advokat noje have forstaaet at overveje sine Ord. Da Lehmann tidligere havde været straffet for et lignende Forhold, udmaalte han Straffen til fire Maaneders Fængsel.

Klarede Lehmann saaledes med stort Flertal Frisag med Hensyn til Talens Indhold, var det ikke langt fra, at han var blevet idømt Bødestraf og underkastet Censur i en Aarrække, fordi han havde ladet sin Tale offentliggøre. Af de 10 Assessorer stemte i første Omgang kun fire for fuldstændig Frifindelse, medens Assessor Kofoed ikke tog Stilling til Spørgsmaalet, om han havde overtraadt Trykkefrihedslovgivningen. De resterende fem Assessorer var enige om, at han havde overtraadt § 1 i Kancelliplakaten af 1. November 1837, og navnlig gjort sig skyldig »i en uforsvarlig Tilsidesættelse af pligtskyldig Opmærksomhed«. Under Voteringen blev det imidlertid fra flere Sider fremhævet, at denne Paragraf ikke fuldstændig dækkede det givne Tilfælde, og at man maatte dømme ved en analogisk Anvendelse af Bestemmelsen. Da to Mand af Fem-Mandsgruppen, der vilde dømme efter Paragraf 1, ved nærmere Overvejelse ikke mente at kunne gaa med til den analogiske Anvendelse af Bestemmelsen, gik de over til det Parti, der stemte for Frifindelse, men de krævede dog, at Lehmann skulde betale Sagens Omkostninger. Der blev herefter Flertal for denne Afgørelse, og Dommen udarbejdedes i Overensstemmelse hermed.

Frifindelsesdommen ved Højesteret var en stor personlig Sejr for Lehmann og et tilsvarende Nederlag for Kancelliets Flertal, som saa ihærdigt havde forfulgt Sagen til den øverste Domsinstans. Men man respekterede Rettens Afgørelse, og blot to Dage efter Sagens endelige Afgørelse, hævdedes Suspensionen over Lehmann. Den Frygt, som »Fædrelandet« lod komme til

Orde for, at Kancelliet skulde afskedige Lehmann, saaledes som det havde været Tilfældet med Professor C. N. David i 1836, viste sig ligeledes ugrundet. Retten havde talt, og herfor bøjede man sig.

Den store Retssag mod Lehmann fik saaledes et Udfald, der paa mange Punkter minder om Resultatet af adskillige af de Pressesager, som Kancelliet anlagde mod de liberale Redaktorer i denne bevægede politiske Kamptid¹. Kancelliet havde den Opfattelse, at der havde fundet en Overtrædelse Sted af den gældende Lovgivning, medens Domstolene kom til det modsatte Resultat. Om Aarsagerne til at to Myndigheder inden for den danske enevældige Stat kunde se saa forskelligt paa de samme juridiske Spørgsmaal er der udførligt talt andetsteds. I dette Tilfælde vil det være tilstrækkeligt at minde om den afgørende Betydning, som et dygtigt ført Forsvar for den Anklagede naturligt maatte have, Kancelliet savnede under sine Overvejelser ganske Forsvarerens Røst, medens Domstolene havde den store Fordel at faa Sagen belyst fra forskellige Sider. Den enevældige Stats Domstole kom herved i mange Henseender til at virke som Beskytter over for den liberale Bevægelses Mænd, naar de havde bragt sig i Modsætningsforhold til den siddende Regering, og det tjener til Systemets Ære, at man lojalt bøjede sig for Rettens Afgørelse.

¹ Se »Juristen« 1939 Nr. 35, S. 484 ff.